

Lublin, 14.02.2019

prof. dr hab. Wojciech Kaczmarek
Katolicki Uniwersytet Jana Pawła II
Wydział nauk Humanistycznych
Instytut Filologii Polskiej

Ocena dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego
dr hab. Hanny Ratusznej - w związku z postępowaniem o nadanie Jej
tytułu profesora

Na wstępie stwierdzam, że przesłany mi wniosek spełnia formalne kryteria stosownej ustawy (w tym dotyczące: 1. rangi publikacji naukowych; 2. rangi badań w nauce krajowej i zagranicznej; 3. efektów działalności dydaktycznej i udziału w rozwoju młodej kadry naukowej; 4. efektów aktywności organizacyjnej i redakcyjnej; 5. rangi funkcji w kolegiach i kierowania zespołami badawczymi; 6. rangi współpracy międzynarodowej; 7. efektów działalności w towarzystwach, organizacjach i instytucjach popularyzującej naukę i kulturę) i jest zasadny biorąc pod uwagę osiągnięcia dr hab. Hanny Ratusznej, prof. UMK po habilitacji, a także całościowy dorobek i drogę naukową Kandydatki.

I. Ogólna charakterystyka: przebieg kariery naukowej, najważniejsze etapy i uzyskane osiągnięcia:

Dr hab. Hanna Ratuszna związana jest z Uniwersytetem Mikołaja Kopernika od czasów studiów z filologii polskiej (zakończonych w r. 1994 pracą magisterską pt. *Poezja i egzystencja w twórczości Edwarda Stachury*) oraz studiów filozoficznych (zakończonych w 1996 r. pracą magisterską pt. *Fenomen śmierci w filozofii Artura Schopenhauera, Zygmunta Freuda i Maxa Schellera*). Tak przygotowana do pracy naukowej została zatrudniona w 1996 r. na stanowisku asystenta w Instytucie Literatury Polskiej w Zakładzie Młodej Polski i

Dwudziestolecia Międzywojennego. W 2001 r. uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych na podstawie złożonego egzaminu i pracy doktorskiej pt. *Młodopolska świadomość śmierci w twórczości Stanisława Przybyszewskiego*, napisanej pod kierunkiem prof. Wojciecha Gutowskiego (recenzentami byli profesorowie: Jacek Kolbuszewski i Mieczysław Jankowiak). Od tego momentu Pani Doktor zatrudniona została na etacie adiunkta. W 2010 r. uzyskała stopień doktora habilitowanego na podstawie rozprawy habilitacyjnej pt. *Błysk obrazu – z zagadnień krótkich form narracyjnych w literaturze Młodej Polski* (recenzentami pracy i dorobku Habilitantki byli: prof. Magdalena Popiel, prof. Andrzej Makowiecki, prof. Paweł Próchniak, prof. Bogdan Mazan). Od października 2015 r. Pani dr hab. Hanna Ratuszna została kierownikiem Zakładu Literatury Młodej Polski i Dwudziestolecia Międzywojennego w ILP UMK i otrzymała stanowisko profesora nadzwyczajnego UMK.

Twórczość naukowa Kandydatki do stopnia naukowego profesora przebiegała bardzo owocnie. Jest ona dziś bardzo rozpoznawalnym i cenionym badaczem literatury przełomu XIX i XX wieku, w szczególności epoki Młodej Polski. Oryginalny i cenny wkład dr hab. Hanny Ratusznej, prof. UMK został doceniony i omówiony przez recenzentów w przewodzie habilitacyjnym, więc tu nie będę ponownie do tej oceny powracał.

Podobnie jak wcześniejsza faza kariery naukowej Kandydatki, świetnie się rozwijająca i zwieńczona rozprawą habilitacyjną, tak również Jej dorobek po habilitacji jest równie imponujący. Pani dr hab. Hanna Ratuszna, prof. UMK opublikowała w ostatnim czasie trzy ważne dla badań naukowych książki autorskie: 1. *„Trwam, jestem, czuję cudnej zgody sprzeczność” – o twórczości Maryli Czerkawskiej* (Toruń 2014), 2. *Okruchy melancholii. Przybyszewski i inni – o literaturze i sztuce Młodej Polski* (Toruń 2017), 3. *„Cień Hamleta – tropy szekspirowskie w literaturze przełomu XIX i XX wieku* (Toruń 2018). Ponadto jest współredaktorką 5 książek zbiorowych, a pod jej redakcją naczelną ukazało się 11 numerów „Litteraria Cepernicana”. Po habilitacji ogłosiła 44 artykuły naukowe w czasopiśmie bądź w pracach zbiorowych, a także kilka artykułów popularnonaukowych.

Bardzo intensywna była również w ostatnim okresie jej aktywność naukowa w innych dziedzinach. W latach 2010-2018 wzięła udział z referatami w 31 konferencjach naukowych (międzynarodowych i krajowych), a sama była organizatorem w Toruniu pięciu konferencji naukowych ogólnopolskich i jednej międzynarodowej. Z referatami uczestniczyła w 6 konferencjach międzynarodowych za granicą (Odessa - 2013, Tyrnovo Wielkie - 2014, 2016, Wilno – 2015, 2017, Kijów – 2018). Była współwykonawcą trzech grantów: *Słownik polskiej*

krytyki literackiej 1764-1918 (w ramach NCN), *Słownik bajki ludowej* (w ramach NPRH), *Edycja krytyczna dzieł Stanisława Przybyszewskiego* (w ramach NPRH).

Odbyła też dwa staże naukowe: w Uniwersytecie w Wilnie (listopad/grudzień 2017) oraz Università di Roma „Tor Vergata” (kwiecień 2018). Kandydatka współpracuje także naukowo z kilkoma ośrodkami zagranicznymi (z Uniwersytetem w Giessen i z Uniwersytetem „Tor Vergata” w Rzymie), a także w ramach redakcji poszczególnych zeszytów „Litteraria Copernicana” współpracuje z uczonymi z Niemiec, Włoch, Rosji, Litwy, Francji. Ogłosiła w języku niemieckim kilka swoich ważnych prac naukowych (o S. Przybyszewskim i G. Zapolskiej). Jej aktywność obejmowała także okolicznościowe odczyty i wykłady popularnonaukowe dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych i słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Toruniu.

Istotnym kształtem aktywności naukowej Kandydatki jest także dydaktyka. W swojej Uczelni, w Instytucie Literatury Polskiej UMK, prowadziła konwersatoria i wykłady poświęcone literaturze i sztuce Młodej Polski i Dwudziestolecia Międzywojennego, a także wykłady monograficzne i ogólnouniwersyteckie oraz wykłady i konwersatoria z literatury i filozofii w UMK na kierunku kulturoznawstwo.

Pani dr hab. Hanna Ratuszna, prof. UMK była promotorem 50 prac magisterskich i licencjackich. Pod Jej kierunkiem, jako opiekuna i promotora pracy doktorskiej, mgr Agnieszka Straburzyńska-Glaner uzyskała stopień doktora na podstawie rozprawy pt. *Doświadczenie wędrówki w życiu i twórczości Jerzego Żuławskiego* (19-06-2017, recenzenci: prof. dr hab. Tadeusz Linkner i dr hab. Dorota Kulczycka, prof. UZ). Drugi doktorant, mgr Maciej Kaźmierkiewicz ma otwarty przewód doktorski.

Trzeba wskazać także na działalność recenzencką Kandydatki. Była powoływana sześciokrotnie na recenzenta w przewodach doktorskich, a dwukrotnie recenzowała dorobek naukowy w przewodach habilitacyjnych. Świadczy to dobitnie o Jej pozycji wśród badaczy zajmujących się literaturą przełomu XIX i XX wieku w Polsce. Bardzo często (14 razy) powoływana była na recenzenta wydawniczego ważnych pozycji naukowych z zakresu Młodej Polski i Dwudziestolecia Międzywojennego.

Wszystkie wspomniane wyżej aktywności ukazują wielowątkowy i w pełni ukształtowany oraz wysoce kompetentny profil naukowy Kandydatki, aktywnie uczestniczącej w życiu naukowym w Polsce i współpracującej z wieloma naukowymi ośrodkami międzynarodowymi. Tę owocną pracę doceniała Jaj macierzysta Uczelnia: w 2010 otrzymała indywidualną nagrodę Rektora UMK za osiągnięcia w dziedzinie naukowo-

badawczej, w 2017 wyróżnienie zespołowe Rektora UMK za osiągnięcia organizacyjne, a w 2018 otrzymała Srebrny Medal za Długoletnią Służbę.

Jak już wspomniałem dorobek naukowy dr hab. Hanny Ratusznej, prof. UMK po habilitacji, a zwłaszcza opublikowane książki i studia, sytuują Ją wśród najwybitniejszych historyków literatury XIX i XX stulecia. Pierwsza z trzech książek, jakie ogłosiła po uzyskaniu habilitacji pt. *„Trwam, jestem, czuję cudnej zgody sprzeczność” – o twórczości Maryli Czerkawskiej* (wydana w Wydawnictwie Naukowym UMK w 2014 r. w serii: *Z problematyki Literatury i Sztuki Młodej Polski*, T.IV, ss. 187), jest rozprawą bardzo oryginalną, ukazującą twórczość mało znanej poetki młodopolskiej, Maryli Czerkawskiej (ur. 1881, zm. 1973) na szerokim tle przemian zachodzących w literaturze polskiej, od przełomu XIX i XX wieku, aż po współczesność. Dzięki tej pracy obszar dotąd identyfikowany z twórczością takich pisarek, jak Maria Komornicka, Bronisława Ostrowska, Amelia Hertzówna, Maryla Wolska, czy Ewa Łuskińska - poszerzył się o wkład, jaki do literatury polskiej tego okresu wprowadziła swoją twórczością Maryla Czerkawska.

Dla Autorki książki ważne były przewijające się przez teksty „bieszczadzkiej poetki” odniesienia do dekadentyzmu, jako „doświadczenia pokoleniowego”, a także tematy związane z tradycją ludową oraz wątki melancholijne obserwowane w kontekście młodopolskiej prozy. W tym znaczeniu książka poświęcona twórczości Czerkawskiej wpisuje się w ciąg badań, jakie Hanna Ratuszna podejmowała już wcześniej, mocno akcentowane w rozprawie habilitacyjnej (*Błysk obrazu – z zagadnień krótkich form narracyjnych w literaturze Młodej Polski*, Toruń 2010). To pokłosie podjętych badań nad prozą młodopolską przyniosło nowe, odświeżające spojrzenie na konteksty, w jakie obrosła literatura przełomu XIX i XX wieku.

Druga wydana po habilitacji książka autorska Hanny Ratusznej, pt. *Okruchy melancholii. Przybyszewski i inni – o literaturze i sztuce Młodej Polski* (praca ukazała się w Wydawnictwie Naukowym UMK w 2017 r. w serii: *Z problematyki Literatury i Sztuki Młodej Polski*, T. VI, ss. 221), ma znamiona pracy ważnej i naukowo istotnej dla badaczy literatury przełomu XIX i XX wieku. Autorka nawiązała w niej do problematyki melancholii (temat interesował Kandydatkę od samego początku podjętej twórczości naukowej), ale teraz ukazała tę postawę na szerokim tle epoki. W moim przekonaniu książka ta wypełnia bardzo istotną lukę badawczą nie tylko w odniesieniu do Stanisława Przybyszewskiego, ale także kilku tytułowych „innych”, a więc Stanisława Wyspiańskiego, Bolesława Leśmiana, Ewy Łuskińskiej, Stanisława Witkiewicza, Czesława Jankowskiego, Jadwigi Papi, Stanisławy Przybyszewskiej, Kazimierza Przerwy-Tetmajera. Oczywiście jest dla badaczy Młodej Polski, że temat melancholii jest ważnym tropem w refleksji nad „stanem ducha” postaci literackich

wykreowanych przez pisarzy tego okresu, tak samo jak nad atmosferą dzieł malarskich, a także nad sposobem manifestowania się „emigracji wewnętrznej” twórców epoki, etc. W wielu wypowiedziach dotyczących literatury przełomu XIX i XX stulecia te tematy pojawiały się co prawda, ale dopiero w książce Ratusznej uzyskały rangę zagadnień ważnych i wiodących. Natomiast w przywołanej tu książce Autorka przeprowadziła refleksję o melancholii „całościowo”, analizując różne poziomy manifestowania się tej postawy w utworach. Otrzymałmy dzięki temu rodzaj monografii o melancholii w literaturze Młodej Polski, choć skromnie pisze we wstępie: „O melancholii nie można mówić i pisać w pełni, wyczerpując temat, melancholia wymyka się wszelkim domknięciom.” (*Wstęp*, s. 11).

Autorka w czterech rozdziałach książki kreśli bardzo szeroko przestrzeń występowania tego doświadczenia w tekstach literackich epoki. Znakomicie wykorzystuje też literaturę przedmiotu, obcą i polską, posiłkuje się też wiedzą z zakresu psychologii i filozofii, co sprawia, że przeprowadzane analizy stają się pogłębionymi „wglądami” w świat literacki przedstawiony w tekstach przywołanych pisarzy. Narzędzia analityczne zastosowane przez Autorkę nie burzą już ustalonej pozycji literackiej omawianych twórców i ich dorobku artystycznego, ale przedstawiają go w nowym świetle, często pogłębionym przez owe „okruszki melancholii” pozwalające dokładniej nazywać stany wewnątrz podmiotu literackiego i określać artystyczne zabiegi w budowaniu świata poetyckiego utworów. Książka jest w tym znaczeniu bardzo ważna i odkrywczą, pokazującą znakomity warsztat analityczny Autorki oraz gruntowną znajomość literatury przedmiotu. W moim przekonaniu praca ta w wystarczającym stopniu spełniałaby wymogi dotyczące doniosłości naukowej, jakie stawia się książkom kandydatów do tytułu profesorskiego w zakresie nauk humanistycznych

II. Omówienie pozycji wskazanej jako najważniejsze osiągnięcie naukowe w procedurze o nadanie tytułu profesora:

Jako najważniejsze osiągnięcie naukowe Kandydatka wskazała swoją książkę pt. *Cień Hamleta – tropy szekspirowskie w literaturze przełomu XIX i XX wieku* (Toruń, 2018, Wydawnictwo Naukowe UMK, w serii: *Z problematyki Literatury i Sztuki Młodej Polski*, T. VII, ss.363). Recenzję wydawniczą książki napisał prof. dr hab. Tadeusz Linkner, duży jej fragment został zaprezentowany na ostatniej stronie okładki.

Praca jest podzielona na sześć rozdziałów (rozd. 1: *W kręgu oddziaływań polskiej szekspirologii*, s. 37-82; rozdz. 2: *Premodernistyczne postawy i wzorce*, s. 83-118; rozdz. 3:

Metanarracje Stanisława Wyspiańskiego, s. 119-158; rozdz. 4: *Tragizm i groteska – Hamlet młodopolski*, s. 159-234; rozdz. 5: „*Ból, Mistrz tych, którzy smutni...*”, s. 235-280; rozdz. 6: *Bohater solarny – bohater hamletyczny*, s. 281-308), poprzedzonych rozbudowanym wprowadzeniem: *Wstęp. Wobec tradycji* (s. 9-35) a całość zamknięta została obszernym *Zakończeniem* (s. 309-335), bibliografią, notą bibliograficzną i indeksem osób. Rozmiar poszczególnych części pracy (specjalnie przeze mnie zaznaczony) wskazuje od razu na rozległość podjętych refleksji oraz na analityczną i interpretacyjną postawę Autorki podejmującej tak zaprojektowane badania.

Pierwsza uderzająca cecha zaproponowanej refleksji zmierza do uporządkowania stanu badań nad podjętym zagadnieniem. Autorka skrupulatnie wyzyskuje istniejącą literaturę przedmiotu i wyraźnie ustala swoje „dukty” badawcze. Wydaje się, że tematy szekspirowskie, od dawna dostrzegane przez badaczy są dobrze opisane. Wydobycie własnej ścieżki interpretacyjnej tytułowych „tropów szekspirowskich” w tak obszernej literaturze przedmiotu, jaka istnieje w Polsce, wskazuje na samodzielną i oryginalną koncepcję badań podjętych przez Autorkę. Przedstawiła najpierw najważniejsze kierunki w recepcji Szekspira na świecie i w Polsce, by na tym tle zarysować własną propozycję interpretacji tego wątku. Interesuje ją zwłaszcza zagadnienie interpretacji „szekspirowskiego tropu” w kulturze polskiej w zestawieniu z realizacją rozmaitych typów tragedii i tragiczności w literaturze epoki. Nie jest więc to typowa praca z recepcji pisarza na gruncie polskim, gdzie ważne są ustalenia dotyczące przekładów jego dzieł i sposoby ich scenicznej realizacji, albo krytyczna interpretacja podjętych w nich zagadnień literackich, społecznych, czy kulturowych.

W *Ankiecie oceny osiągnięć naukowych* Kandydatka przedstawiając założenia pracy napisała: „Celem rozprawy jest nie tylko poznanie/rozpoznanie i analiza literackich tropów szekspirowskich w okresie przełomu XIX i XX wieku, ważne wydaje się ich znaczenie kulturowe, filozoficzne, style nawiązań, sposoby przekształcenia”. Punktem wyjścia w pracy nie jest więc analiza obecności tłumaczonych dzieł Szekspira w Polsce, ale sposób ich oddziaływania na twórców epoki, na odniesienia do „szekspirowskiego mitu”, do postawy hamletycznej, do szekspirowskiej tragedii, do motywów, postaw i konfliktów, jakie obecne są w dziełach genialnego Stratfordczyka, do koncepcji wolności i niewoli zawartych w dziele, do istoty prawdy i kłamstwa, wartości i ich zaprzeczenia, działania i bierności, jakie ujawniają się z jego tekstów.

We *Wstępie* do książki Autorka przedstawiła oryginalny sposób prezentacji swoich badań nad recepcją Szekspira w Polsce. Tytułowy *Cień Hamleta* i „tropy szekspirowskie” pojawiające się w literaturze przełomu XIX i XX wieku rozumiane są przez nią nie tylko jako

wątki i odniesienia do dzieł angielskiego dramaturga, ale znacznie szerzej, jako składniki dyskursu kulturowego epoki, a także aluzyjności form literackich budowanych przez polskich pisarzy w procesie recepcji twórczości autora *Hamleta*. Ten sposób interpretacji Szekspira w polskiej literaturze przełomu XIX i XX wieku, zarysowany w obszernym wstępie rozwinęła Autorka w sześciu rozdziałach dysertacji.

Pierwszy z nich (*W kręgu oddziaływań polskiej szekspirologii*, s. 37-81) jest próbą bardzo syntetycznego, ale także wysoce oryginalnego przeglądu badań nad Szekspirem w Polsce, z uwypokreleniem nie tylko tłumaczeń i realizacji scenicznych, oraz tradycji literackich i kulturowych, które tę recepcję motywowały i kształtowały. Hanna Ratuszna zwróciła tu uwagę na konfrontację tej dramaturgii z normami klasycystycznymi, a także na skutki „zapośredniczenia” (szczególnie w dobie romantyzmu), polskiej recepcji twórczości Szekspira poprzez przekłady niemieckie i francuskie. Oczywiście najbardziej zajmowała ją modernistyczna dyskusja nad twórcą *Hamleta* i młodopolskimi realizacjami postaw „hamletycznych”, oscylujących między „realizmem” tej postaci a jej „marzycielstwem” oraz postawą serio i ironią. Między *Hamletem* Wyspiańskiego a *Hamletem* Tytusa Czyżowskiego rozciąga się zdaniem Autorki przestrzeń odniesień i nawiązań do tej „mitycznej” postaci, która włącza się bądź w nurt pesymistyczno-dekadentcki, bądź witalistyczny, a nawet pojawiają się realizacje groteskowe.

Interesujący okazał się też wywód Autorki dotyczący studium o *Hamlecie* Wyspiańskiego. Jej zdaniem autor *Wesela* mierzył się w *Hamlecie* „z mitem Hamleta, nie odrzuca go jednak, lecz reinterpretuje w duchu współczesnych problemów: kryzysu tożsamości, zniewolenia (problem wolności okazuje się w studium niezwykle istotny). Ratuszna pisze: „Duński książę jest dla niego postacią *powtórzoną*, która ujawnia swoją obecność w przestrzeni scenicznej (topos teatru świata pozostaje wciąż aktualny).” (s. 47) Autorka podsumowuje swoje obserwacje stwierdzeniem, że *Hamlet* Wyspiańskiego wpisuje się w szeroki kontekst tematów podejmowanych w literaturze młodopolskiej, z ważnymi dla tego pokolenia kwestiami walki z niesprawiedliwością społeczną, „krzywdą osobistą” ujawnianą w formach „spowiedzi duszy” albo w deklaracjach rozrachunkowych nacechowanych żądzą zemsty lub buntu wobec Boga.

Te rozmaite „wizerunki” Hamleta budowały lub odciskały zdaniem Autorki wyraźny ślad w utworach polskich pisarzy przełomu XIX i XX wieku i właśnie te aspekty recepcji najbardziej są interesujące. Szerokość tego spojrzenia ujawnia rozdział 2: *Premodernistyczne postawy i wzorce* (s. 83-118), w którym Ratuszna dokonuje interpretacji bogatych romantycznych odczytań „mitu hamletycznego” i utraty jego metafizycznego wymiaru w

okresie pozytywizmu. Obserwacje Autorki są niezwykle erudycyjne: polskie odniesienia do twórczości Szekspira konfrontowane są z recepcją pisarza jaka równolegle do polskiej dokonywała się na Zachodzie i Wschodzie Europy. Mamy więc wgląd w zjawiska ukazujące uniwersalizm szekspirowskich tropów, obejmujący różnorodne kultury i konteksty w jakie one się wpisują.

Najwięcej uwagi poświęca oczywiście Autorka w swoim wywodzie tytułowej postaci. Fenomen Hamleta w Jej ujęciu polega na nieustannym konfrontowaniu szekspirowskiego bohatera z rzeczywistością oddzieloną od historycznej prawdy i przestrzeni, w jakiej bohater tragedii Szekspira działa pierwotnie. W procesie recepcji ginie często istota samego dzieła, (napisanej przez Szekspira tragedii), natomiast pojawia się nowa jakość, nowy „tekst”, w którym nie Hamlet, ale jego „przetworzony mit”, pozostaje pewną formą interpretacji wykreowanej rzeczywistości. W tym aspekcie refleksja Ratusznej nad Hamletem młodopolskim przynosi szereg odkrywczych konstatacji. Autorka zebrała szereg odniesień do dzieła Szekspira w tekstach pisarzy i twórców ówczesnej kultury literackiej i teatralnej. Wydobyła nieznane fakty, szczegóły, relacje, nawiązania do tego arcydzieła, by ukazać jak dalece i jak głęboko nałożył się tytułowy „cień Hamleta” na kształt powstających w Młodej Polsce (a także później) utworów i na ich aksjologiczny wymiar.

Pojawiły się bowiem rozmaite idee i koncepcje w odniesieniu do interpretacji postaci duńskiego księcia. Młodopolanie, jak słusznie stwierdza Autorka książki, nałożyli na niego rozmaite maski: Hamlet „dekadencki”, Hamlet jako Don Juan, Hamlet polski, Hamlet ostatni, Hamlet wtóry, Hamlet w masce Don Kichota, błazna, by w końcu wystąpić w masce „człowieczeństwa”, reprezentanta każdego człowieka. Analizy przeprowadzone przez Autorkę pokazują jej talent interpretacyjny i znakomite „cieniowanie” objawiających się w tym okresie figur Hamleta.

Wydaje się, że zasługą podjętych przez Hannę Ratuszną badań jest właśnie ów „cień Hamleta”, jaki można wysublimować z tekstów literackich przełomu XIX i XX wieku w Polsce (ale i na świecie) i poddać go analizie i interpretacji. Autorka dokonała niezwykle drobiazgowej i pogłębionej refleksji nad obecnością „mitu hamletycznego” w literaturze przełomu XIX i XX wieku, a przy tym jej interpretacje dotknęły obszarów mało zbadanych i mało kojarzonych z intensywnym oddziaływaniem owego mitu. W Jej ukierunkowanych „szekspirologicznie” analizach dorobku kilku młodopolskich twórców: Wyspiańskiego, Miłaszewskiego, Żuławskiego, widać te efekty bardzo wyraźnie. O ile twórczość autora *Wesela* w odniesieniu do Szekspira była wielokrotnie poddawana badaniom, to mniej oczywisty był ten związek u pozostałych pisarzy. Ratuszna natomiast porusza się w tym

kręgu z ogromną erudycją i z bardzo dobrze dobranym materiałem literackim i kulturowym poddawanych zabiegom interpretacyjnym. Wywód oparty został na wielu przykładach z opublikowanych tekstów literackich epoki, ale także bazował na archiwaliach, listach, wypowiedziach prasowych, prowadzonych wówczas dyskusjach, etc. Trzeba także zaznaczyć, że obserwacje Autorki nie ograniczały się do sytuacji naszej rodzimej literatury. Bardzo często konfrontowała swoje analizy z podobnymi zagadnieniami podejmowanymi w literaturze europejskiej, wielokrotnie pointując swoje uwagi odniesieniami szerszymi, do filozofii, malarstwa, muzyki.

Książka *Cień Hamleta – tropy szekspirowskie w literaturze przełomu XIX i XX wieku* jest więc dziełem bardzo istotnym - nie tylko w zakresie badań nad obecnością Szekspira w Polsce, ale jest przede wszystkim jest pracą ukazującą zasadnicze komponenty kultury literackiej i teatralnej tworzonej w Polsce przez wiek XIX i XX. Dzieło Szekspira stało się inspiracją do tworzenia oryginalnych aspektów polskiej literatury i sztuki, a książka Hanny Ratusznej odsłoniła uniwersalizm i kulturotwórczą „ekspansję” mitu hamletycznego odciskającego swoje piętno w wyobraźni artystycznej twórców epoki. Wielorakie i rozległe (literackie i filozoficzne) kompetencje Autorki do tak poprowadzonych badań okazały się bardzo przydatne i wpłynęły niewątpliwie na końcowy efekt, jakim jest omawiana tu książka.

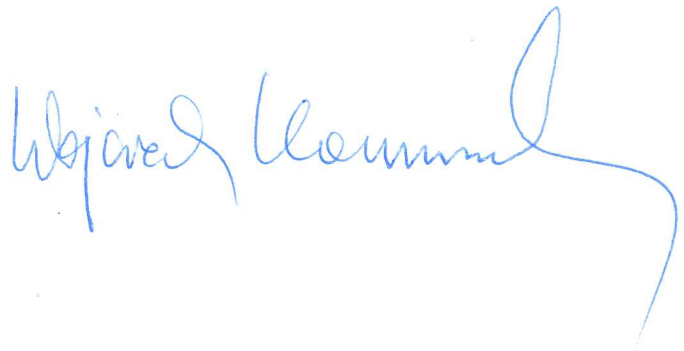
Bardzo cenne jest też zakończenie pracy. Hanna Ratuszna znów odsłania swój oryginalny zamysł podjętych badań. Przeprowadzone analizy, obserwacje, wnioski i ustalenia nie są tu jedynie „podsumowywane”. Autorka wprowadziła swoją refleksję końcową na inny poziom uogólnienia. Pokazała ostatecznie, jak „tropy szekspirowskie” wpłynęły na obraz świata wykreowany i literacko wyrażany w naszym kręgu kulturowym. Książka przekracza więc ramy polskiej recepcji Szekspira w kierunku ukazania uniwersalnych odniesień naszej literatury do kultury europejskiej, która w dużej mierze „ufundowana” jest na Szekspirze.

Obecne w „Cieniu Hamleta” nawiązania do S. Kierkegaarda, J. H. Newmanna, R. Girarda, H. Blooma, G.W.F. Hegła nie są tylko jakimś „ozdobnikiem”, ale pozwalają lepiej zrozumieć fenomen Hamleta i hamletyzmu w literaturze polskiego przełomu XIX i XX, a także we kulturze współczesnej. Oczywiście niektóre tezy książki mogą wzbudzać dyskusję lub polemikę, niemniej sposób prezentacji problematyki oraz jej umocowanie w literaturze przedmiotu są najwyższej klasy. Z tego powodu uznaję książkę Hanny Ratusznej za dzieło istotnie ważne dla badań nad literaturą i kulturą przełomu XIX i XX wieku.

III. Konkluzja:

zarówno przedstawiona do oceny książka *Cień Hamleta – tropy szekspirowskie w literaturze przelomu XIX i XX wieku*, oraz ranga dorobku historycznoliterackiego i krytycznoliterackiego, skala i efekty działań organizacyjnych i dydaktycznych, wreszcie zaangażowanie w popularyzowanie nauki stanowią mocne przesłanki do pozytywnego zaopiniowania wniosku o nadanie dr hab. Hannie Ratusznie tytułu profesora nauk humanistycznych

Lublin, 14-02-2019

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Wojciech Kowalski', written in a cursive style.